

Sân khấu "tấn trò đời" trên MXH

ISSN: 2734-9195 11:08 07/08/2026

Vì sao những nội dung càng gây tranh cãi lại càng có sức lan truyền? Vì sao thuật toán của các nền tảng số luôn ưu tiên những cảm xúc mạnh hơn những giá trị bền vững?

Khi sự chú ý trở thành tiền tệ, điều quý giá nhất mà mỗi người có thể giữ lại cho mình chính là khả năng phân biệt giữa giá trị thật và sự ồn ào nhất thời.

Có lẽ chưa bao giờ xã hội chứng kiến nhiều nghịch lý như trong kỷ nguyên mạng xã hội.

Có những nhà khoa học dành hàng chục năm theo đuổi một công trình nghiên cứu nhưng chỉ được vài trăm người biết đến.

Có những người lính ngày đêm bám biên giới, những bác sĩ căng mình cứu người, những kỹ sư miệt mài trong phòng thí nghiệm nhưng hiếm khi trở thành sự quan tâm "chủ ý".

Trong khi đó, chỉ cần một cuộc đấu khẩu giữa vài "hiện tượng mạng", một phiên livestream đầy lời công kích hoặc một vụ việc gây ồn ào, hàng triệu con mắt lập tức đổ dồn về màn hình.

Đó không còn là câu chuyện cá nhân. Đó là bức tranh phản chiếu những biến đổi sâu sắc trong đời sống truyền thông và văn hóa của xã hội số.



Có lẽ một trong những “tấn trò đời” kỳ lạ nhất là việc bữa cơm gia đình ngày càng ít tiếng trò chuyện vì mỗi người đều cắm mặt vào chiếc điện thoại.

Thế nhưng, chỉ cần một phiên livestream của “nhân vật mạng” P.H, cả nhà lại cùng ngồi trước một màn hình: theo dõi, bình luận, tranh cãi... cùng hàng triệu người theo dõi.

Một chương trình truyền hình được đầu tư hàng chục tỷ đồng đôi khi không quy tụ được lượng khán giả như vậy.

Một bản tin chính luận công phu cũng khó tạo ra sức lan tỏa tương tự.

Điều đó không đơn thuần phản ánh sức hút của cá nhân, mà cho thấy công chúng đang bị hấp dẫn mạnh mẽ bởi những nội dung trực diện, nhiều cảm xúc, nhiều xung đột và có tính tương tác tức thời.

Nhưng phía sau hiện tượng ấy là câu hỏi đáng suy ngẫm: Vì sao những nội dung càng gây tranh cãi lại càng có sức lan truyền? Vì sao thuật toán của các nền tảng số luôn ưu tiên những cảm xúc mạnh hơn những giá trị bền vững?

Nhiều nghiên cứu về hành vi trên nền tảng livestream chỉ ra rằng tính tương tác thời gian thực, cảm giác được “tham gia” vào sự kiện và cơ chế thưởng của nền tảng khiến người xem gắn bó lâu hơn, đồng thời thúc đẩy việc chia sẻ nội dung với tốc độ rất cao.

Đó chính là bản chất của “nền kinh tế chú ý”. Trong nền kinh tế ấy, sự chú ý trở thành một loại tài nguyên có thể quy đổi thành tiền.

Lướt xem đồng nghĩa với doanh thu quảng cáo. Lướt chia sẻ đồng nghĩa với khả năng tiếp cận lớn hơn. Bình luận, kể cả bình luận tiêu cực, vẫn giúp thuật toán tiếp tục khuếch đại nội dung.

Nói cách khác, càng gây sốc càng dễ nổi tiếng; càng cực đoan càng dễ được đề xuất; càng tạo xung đột càng dễ kiếm tiền.

Đó là quy luật vận hành của nhiều nền tảng số hiện nay, chứ không chỉ riêng ở Việt Nam.

Bởi vậy, không khó để lý giải vì sao mỗi ngày, hàng trăm nghìn, thậm chí hàng triệu tài khoản mạng xã hội vẫn miệt mài theo dõi những màn đấu khẩu, chửi bới, công kích qua lại giữa các hiện tượng mạng như Khánh Sky, Vua Quạt, Huấn Hoa Hồng và nhiều cái tên khác.

Những cuộc cãi vã ấy không tạo ra tri thức mới, không tạo ra giá trị khoa học, không làm xã hội tiến bộ hơn.

Thế nhưng, mỗi lời thách thức lại trở thành “content”. Mỗi đoạn cắt ghép lại trở thành video triệu lượt xem. Mỗi câu nói gây sốc lại trở thành chủ đề bàn tán suốt nhiều ngày.

Đó là nghịch lý của thời đại, đây sự ồn ào thành được sản xuất như một loại hàng hóa.

Điều đáng lo hơn là không ít người trẻ ngày nay thuộc vanh vách từng phát ngôn của các “idol mạng”, nhưng lại rất mơ hồ về những sự kiện quan trọng của đất nước, về lịch sử dân tộc hoặc những thành tựu khoa học đáng tự hào.

Một nghịch lý khác còn rõ nét hơn xuất hiện trong vụ việc khám xét nơi ở của “nhân vật mạng” có tên Huấn Hoa Hồng.

Ngay từ chiều, hàng nghìn người đã đổ ra các tuyến đường, đứng kín nhiều giờ đồng hồ. Trên tay họ không phải máy ảnh của phóng viên chuyên nghiệp mà là điện thoại thông minh. Ai cũng cố tìm một vị trí đẹp hơn để quay video, livestream hoặc đăng tải lên mạng xã hội.

Một hoạt động tổ tụng nhanh chóng bị biến thành “sự kiện trực tiếp” của đám đông. Ranh giới giữa người chứng kiến, người đưa tin và người tiêu thụ thông tin gần như biến mất.

Mỗi người đều có thể trở thành “phóng viên”; mỗi tài khoản đều có thể trở thành “kênh truyền thông”.

Nhưng không phải ai cũng ý thức đầy đủ về trách nhiệm pháp lý và đạo đức khi phát tán thông tin.

Đáng lo ngại hơn, nhiều người không còn chỉ muốn biết sự thật mà muốn trở thành một phần của sự kiện, muốn ghi lại khoảnh khắc độc quyền để đổi lấy lượt thích và lượt theo dõi.

Từ nhu cầu thông tin, không ít người đã chuyển sang nhu cầu “hóng biến”. Từ quyền được biết, một bộ phận đã trượt sang tâm lý tiêu thụ những cú sốc cảm xúc. Đó là sự lệch chuẩn đạo đức đáng báo động.

Không thể phủ nhận mạng xã hội mang lại nhiều giá trị tích cực. Đây là không gian thúc đẩy sáng tạo, kết nối cộng đồng, lan tỏa tri thức và hỗ trợ người dân tiếp cận thông tin nhanh chóng.

Khi thuật toán ưu tiên những nội dung gây kích thích cảm xúc, người sử dụng cũng cần có năng lực chọn lọc và tự chịu trách nhiệm với hành vi tiếp nhận, chia sẻ thông tin của mình.

Điều đáng suy ngẫm là rất nhiều người đang tưởng mình chỉ “xem cho vui”, nhưng thực chất lại đang góp phần nuôi dưỡng chính những mô hình nội dung lệch chuẩn.

Mỗi lượt xem là một tín hiệu gửi tới thuật toán; mỗi lượt chia sẻ là một lần mở rộng phạm vi lan truyền; mỗi bình luận, dù khen hay chê, đều có thể làm nội dung tiếp tục được phân phối.

Chính đám đông đang quyết định điều gì sẽ nổi tiếng và thuật toán chỉ khuếch đại những gì đám đông lựa chọn.

Bởi vậy, sẽ là sai lầm nếu chỉ đổ lỗi cho nền tảng công nghệ hay cho những người sáng tạo nội dung.

Thị trường luôn vận động theo nhu cầu. Nếu công chúng tiếp tục tưởng thưởng cho sự giật gân bằng hàng triệu lượt xem thì sẽ còn rất nhiều “show” tương tự được sản xuất.

Nếu sự tử tế không được quan tâm, còn sự ồn ào luôn được cổ vũ, thì cán cân của không gian mạng sẽ ngày càng nghiêng về phía những giá trị lệch lạc.

Đó không chỉ là vấn đề truyền thông, mà đó còn là vấn đề văn hóa, là vấn đề giáo dục, là vấn đề xây dựng hệ giá trị xã hội trong thời đại số.

Trong bối cảnh chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ, cùng với những kết quả tích cực của phát triển kinh tế - xã hội và quá trình ứng dụng công nghệ số trên nhiều lĩnh vực, yêu cầu xây dựng môi trường mạng lành mạnh, an toàn và có trách nhiệm càng trở nên cấp thiết.

Không gian mạng cần tự do nhưng không thể vô chuẩn mực. Sáng tạo nội dung là quyền chính đáng nhưng không đồng nghĩa với việc cố sù cho sự tục tĩu, bạo lực ngôn từ hoặc khai thác cực đoan tâm lý đám đông để trục lợi.

Mỗi nền tảng cần nâng cao trách nhiệm quản trị. Mỗi cơ quan báo chí cần tiếp tục đổi mới cách truyền tải để tăng sức hấp dẫn mà vẫn giữ vững tính chính xác và định hướng.

Mỗi gia đình cần trang bị cho con em mình năng lực tiếp nhận thông tin và kỹ năng phản biện.

Trước hết, mỗi người sử dụng mạng xã hội cần tự đặt ra một câu hỏi trước khi bấm nút chia sẻ: Liệu mình đang lan tỏa giá trị, hay đang tiếp tay cho một “tấn trò đời” mới của thời đại 4.0?

Bởi suy cho cùng, thuật toán không có đạo đức. Nền tảng mạng xã hội không có cảm xúc.

Chỉ con người mới có khả năng lựa chọn điều gì đáng để quan tâm, điều gì đáng để lan tỏa và điều gì cần phải dừng lại.

Một xã hội trưởng thành không được đo bằng số lượt xem của những cuộc cãi vã.

Một nền văn minh số cũng không thể được xây dựng trên sự hiếu kỳ vô độ của đám đông.

Khi sự chú ý trở thành tiền tệ, điều quý giá nhất mà mỗi người có thể giữ lại cho mình chính là khả năng phân biệt giữa giá trị thật và sự ồn ào nhất thời.

Đó mới là “kháng thể” bền vững trước những “tấn trò đời” của thời đại 4.0.

Tác giả: **Vũng Nguyễn**